

Ο σκηνοθέτης Σάββας Στρούμπος γράφει για τους «Πέρσες» που ανεβάζει με την Ομάδα Σημείο Μηδέν

7/06/2022

Ποια μπορεί να είναι η στάση του καλλιτέχνη όταν ζει και εργάζεται στο ιστορικό τοπίο της Νέμεσης; Τρεις σταθμοί της Νέμεσης, τρεις θεμελιώδεις καταστροφές:

2008 – παγκόσμιο κραχ

2020 – πανδημικό σοκ

2022 – πόλεμος

Μπορούμε ως καλλιτέχνες να μετασχηματίσουμε το υλικό των καταστροφών μιας ολόκληρης εποχής σε μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης; Ποιοι είναι οι δρόμοι που χρειάζεται να ακολουθήσουμε; Από κάθε άποψη πρέπει να είμαστε διαρκώς ανοιχτοί, να αφουγκραζόμαστε το πνεύμα αυτής της τρομακτικής εποχής και την ίδια στιγμή να επιμένουμε να διατηρούμε ζωντανό το «κοίταγμα προς τα μέσα», προς το βάθος του ψυχισμού, αυτή την εμβυθιστική κίνηση «πίσω και μέσα», όπως τη χαρακτηρίζει ο Σάμιουελ Μπέκετ.

Η Νέμεση στην εποχή των τεράτων

Η εποχή δεν είναι απλώς μεταβατική – η κάθε της όψη, η κάθε της στιγμή προκαλούν τρόμο. Η πολιτική στάση του καλλιτέχνη του επιτρέπει να σκάψει στα έγκατα της εποχής, να αντικρίσει κατάματα τις αιτίες των καταστροφών, να τολμήσει να δει τα τραύματα της Ιστορίας να αιμορραγούν χωρίς σταματημό, να αφουγκραστεί τον ανθρωπίνο πόνο αλλά και τις προσδοκίες, τις ελπίδες, τα οράματα των καταπιεσμένων όπου γης. Πώς αλλιώς μπορούμε να εννοήσουμε την οικουμενική διάσταση ενός έργου τέχνης;

Μια τέτοια ζύμωση ίσως μπορεί να οδηγήσει τον καλλιτέχνη στους δρόμους της δημιουργίας του βάθους. Στην εποχή των τεράτων μια τέτοια μορφή δημιουργίας είναι πράξη εξεγερσιακή, ακριβώς γιατί μας φέρνει αντιμέτωπους με το υπάρχον, με το πνεύμα μιας ολόκληρης εποχής στο

βαθύτερο στάδιο της παρακμής της. Και από τη στιγμή που μπορούμε να δούμε καθαρά, συναισθανόμαστε και την ανάγκη ανάληψης δράσης για τον μετασχηματισμό του υπάρχοντος.

Μέσα από αυτούς τους στοχασμούς προσεγγίσαμε την τραγωδία «Πέρσες» του Αισχύλου. Πρόκειται για την πρώτη τραγωδία που αντλεί τη θεματολογία της από ιστορικά γεγονότα, καθώς πραγματεύεται την οδύνη των Περσών όταν πληροφορούνται τη συντριπτική ήττα τους στη ναυμαχία της Σαλαμίνας, στην οποία είχε λάβει μέρος ο ίδιος ο συγγραφέας. Η τραγωδία γράφεται και παίζεται το 472 π.Χ., η ναυμαχία της Σαλαμίνας χρονολογείται στο 480 π.Χ.

Ιμπεριαλιστική αλαζονεία Περσών και Αθηναίων

Οι «Πέρσες» παίζονται μέσα σε ένα αντίστοιχο τοπίο Νέμεσης (στιγμή της θεϊκής οργής και εκδίκησης). Τα προηγούμενα στάδια του φοβερού τρίπτυχου της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας, Ύβρη (βίαση, αυθάδης και αλαζονική στάση) και Άτη (θόλωμα, τύφλωση του νου), έχουν ήδη προηγηθεί, εφόσον επί της ουσίας βρισκόμαστε στην αρχή του οδυνηρού τέλους της Περσικής Αυτοκρατορίας.

Ο Αισχύλος δεν γελοιοποιεί τους εχθρούς της Αθήνας, ενώ την ίδια στιγμή η κριτική του είναι απολύτως αμείλικτη, κυρίως σε ό,τι αφορά τη θέλησή τους για εξουσία και πλούτο, την ιμπεριαλιστική τους αμετροέπεια. Εξορύσσει την τραγική ύλη από το αδιέξοδο των Περσών μες στο τοπίο της Νέμεσης. Όσο αρνούνται να λειτουργήσουν αναστοχαστικά και αυτοκριτικά, να αμφισβητήσουν ριζικά την ανθρωποφαγική τους στάση και να δουν πώς θα αντιμετωπίσουν την επερχόμενη καταστροφή, ο μόνος δρόμος που τους απομένει είναι ο άγριος και άνευ όρων και ορίων θρήνος. Η θρηνητική αγριότητα των Περσών συνδέεται με την κριτική στάση του ποιητή απέναντι στη στάση τους. Η σύνδεση των δύο αυτών διαστάσεων φωτίζει την τραγική κλίμακα της τραγωδίας των Περσών. Εκστατικός θρήνος και κριτική στάση έχουν κοινή ρίζα κι αυτό γιατί η τρομερή πτώση των πάλαι ποτέ πανίσχυρων εξουσιαστών και αλαζόνων Περσών χρειάζεται να καταδειχτεί όσο πιο καθαρά.

Μέσα από τη στάση των Περσών –στάση βαθιάς συνειδησιακής και πολιτικής τυφλότητας– με τα τραγικά της αποτελέσματα ο Αισχύλος

φωτογραφίζει την εξελισσόμενη ιμπεριαλιστική αλαζονεία των Αθηναίων, οι οποίοι με πρόσχημα τις δημοκρατικές τους αρχές επιδίδονται στην ίδια αδηφάγα πολιτική με τους χειρότερους εχθρούς τους.

Υπό το πρίσμα της θεατρικής πράξης χρειάζεται να δούμε πώς όλοι αυτοί οι στοχασμοί αποκτούν τη ζωή της σκηνικής τους ύπαρξης. Για την Ομάδα Σημείο Μηδέν ο δρόμος της δημιουργίας περνάει μέσα από το θεατρικό εργαστήριο, έναν τόπο έκφρασης που θα ήθελα να χαρακτηρίσω ως «έλασσον θέατρο». Πρόκειται για ένα θέατρο ερευνητικό και ασκητικό, βαθιά συλλογικό, που ανθίσταται στην οχλοβοή των μεγάλων παραγωγών. Επιμένει στην έρευνα, στην πρόσωπο με πρόσωπο αναμέτρηση και επικοινωνία με το υλικό. Το «έλασσον θέατρο» αποτελείται από ηθοποιούς που αφιερώνονται στην περιπέτεια της δημιουργίας. Όσο κι αν αναγνωρίζεται, επιστρέφει πάντα στο σημείο μηδέν, στη δίνη και τη δυσκολία της εργαστηριακής δουλειάς. Η περιπέτεια του εργαστηρίου είναι πηγή ζωής για το «έλασσον θέατρο», το πνεύμα του εργαστηρίου διαπερνά κάθε του κύτταρο.